

ESKO AHO

**VUOSISADAN
ASEKAUPPA**

HORNETIEN NOUSU SUOMEN TAIVAALLE

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Esko Aho ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-43243-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

1. Prologi

Sain jo pikkupoikana 1950-luvun lopulla kosketuksen Ilmavoimien lentokoneisiin. Kauhavan ilmasotakoulu sijaitsi linnuntietä alle 50 kilometrin päässä kotikylästäni Vetelin Räyringistä. Asuimme yhdellä monista lentäjien kouluttamiseen käytetyistä harjoitusalueista.

Lähestyvän lentokoneen ääni oli helppo tunnistaa. Ryntäsin veljeni kanssa salamavauhtia ulos ja tähystimme toiveikkaasti taivaanrantaan toivoen, että koneen reitti osuisi mahdollisimman lähelle.

Viisikymmentäluvun loppulle saakka Kauhavan koulukoneina palvelivat kotimaassa valmistettu Viima ja saksalaisvalmisteinen ”Stigu” eli Focke-Wulf Stieglitz. Näistä kaksitasoisista lentokoneista minulla ei ole muistikuvaa, mutta epäilemättä olen ehtinyt niidenkin lentoa ihailla.

Seuraavan sukupolven koulukoneet, ruotsalainen Saab Safir ja suihkumoottorilla varustettu ranskalainen Fouga Magister sen sijaan tulivat hyvin tutuiksi. Saab Safirin erotti helposti muista potkurikoneista sen oranssiksi maalatuista osista. Fouga Magister taas pääs-

ti moottoristaan omituisen viheltävän äänen. Niinpä se sai ilmavoimissa kutsumanimen ”Kukkopilli”.

Juhannusaattona 1992 suuntasin perheeni kanssa kotikylääni Räyrinkiin. Päivän ohjelma noudatti tuttua kaavaa. Ensin nautimme juhannussaunasta ja sen jälkeen sytytimme järven rantaan juhannuskokon. Saimme viettää keskikesän juhlaa aurinkoisessa ja mukavan lämpimässä kesäsäässä.

Illan mittaan aloimme höristellä korviamme, sillä olimme kuulevinamme etelän suunnasta vaimeaa jyllinää. Kauhavalaiseen juhannusperinteeseen oli vuodesta 1945 lähtien kuulunut Lentäjien Juhannus. Sen kohokohtana olivat lentonäytökset. Vuoden 1992 juhannusjuhlan vetonaulaksi kauhavalaiset järjestäjät olivat hankkineet kaksi Yhdysvaltain merivoimien F/A-18 Hornet -hävittäjää. Ne lensivät Pohjanmaan lakeuksille Välimerellä purjehtivalta amerikkalaiselta lentotukialus Saratogalta.

Hornetien näyttäytymiseen Kauhavalla oli aivan erityinen syy. Vain muutamia viikkoja aiemmin Suomen hallitus oli tehnyt historiallisen päätöksen hankkia Ilmavoimille uudet torjuntahävittäjät. Juuri Hornetit tulisivat 1990-luvun puolivälistä lähtien korvaamaan käytöstä poistuvat kaksi laivuetta ruotsalaisvalmisteisiä Drakeneita sekä yhden laivueen Neuvostoliitosta ostettuja Mig-21BIS-hävittäjiä.

Hävittäjäkaluston hankintapäätöksen valmistelu oli käynnistynyt jo vuonna 1988. Loppusuoralla vallittavana oli neljä vaihtoehtoa: ruotsalainen JAS Gripen, ranskalainen Mirage sekä amerikkalaiset F-16 ja F-18. Näistä kaksimoottorinen F/A-18 Hornet nousi mukaan kilpailuun selvästi muiden vaihtoehtojen jäljessä. Kaksimoottorisena ja etukäteen toki erittäin suorituskykyisenä mutta kalliina pidetty Hornet näytti aluksi olevan taloudellisten mahdollisuuksiemme ulottomattomissa.

Lopullinen päätös löi monet ällikällä. Ilmavoimat päätyi vapunaattona ehdottamaan Hornetien tilaamista, ja valtioneuvosto löi seuraavalla viikolla lukkoon sen mukaisen päätöksen.

Vuoden 1992 hävittäjähankintaa on kutsuttu ”Suomen vuosisadan asehankinnaksi”. Historialliseksi sen teki paitsi koneiden hinta myös ratkaisun ajankohta. Valmistelimme päätöstämme muutoksen keskellä, sillä toisen maailmansodan tuloksena syntynyt eurooppalainen poliittinen ja sotilaallinen järjestys oli murtumassa ja vanha maanosa siirtymässä uuteen aikaan. Samaan aikaan Suomea koetteli rauhanajan syvin taloudellinen kriisi.

Hornet-päätös sekä ihastutti että vihastutti.

Entinen pääministeri Paavo Lipponen antoi minulle vahvan sysäyksen ryhtyä kaivamaan kohta kolmen vuosikymmenen takaisen ratkaisun taustoja